

УДК: 379.85+502.4

Петрина Наталія Василівна,
кандидат географічних наук, доцент

Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, м.Київ, Україна
e-mail: npetryna@ukr.net

Левасюк Наталія Вікторівна

Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, м.Київ, Україна

НАЦІОНАЛЬНІ ПАРКИ КЕНІЇ: ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ МЕРЕЖІ ТА ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНЕ ЗНАЧЕННЯ

Мета дослідження – проаналізувати особливості територіальної організації мережі національних парків Кенії та визначити основні види туристсько-рекреаційної діяльності у їх межах.

Результати, їх наукова новизна та практичне значення. У статті проаналізовано територіальну організацію мережі національних парків Кенії за природними регіонами. Укладено карту національних парків Кенії та запропоновано коротку характеристику їх мережі, що частково може стати складовою країнознавчої характеристики Кенії в цілому.

Ключові слова: природоохоронні території, національний парк, туризм, рекреація.

УДК: 379.85+502.4

Петрина Наталія Васильевна,
кандидат географических наук, доцент

Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко, г.Киев, Украина,
e-mail: npetryna@ukr.net

Левасюк Наталья Викторовна

Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко, г.Киев, Украина

НАЦИОНАЛЬНЫЕ ПАРКИ КЕНИИ: ТЕРРИТОРИАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ СЕТИ И ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОЕ ЗНАЧЕНИЕ

Цель исследования – проанализировать особенности территориальной организации сети национальных парков Кении и определить основные виды туристско-рекреационной деятельности в их границах.

Результаты, их научная новизна и практическое значение. В статье проанализирована территориальная организация сети национальных парков Кении по природным регионам. Составлена карта национальных парков Кении и предложена краткая характеристика их сети, что частично может быть использовано при составлении страноведческой характеристики Кении в целом.

Ключевые слова: охраняемые территории, национальные парки, туризм, рекреация.

УДК: 379.85+502.4

Petryna Natalia Vasylivna,
Candidate of Geography Sciences,
Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine, e-mail: npetryna@ukr.net

Levasuk Natalia Viktorivna

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine,

NATIONAL PARKS OF KENYA: THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF THE NETWORK AND THE TOURIST-RECREATIONAL VALUE

The aim of the research – to analyze the features of the territorial organization of the Kenya's national parks network and identify the main types of tourist-recreational activity in their borders.

Results, their scientific novelty and practical value. In the article the territorial organization of the Kenya's national parks network is analyzed. The map of the Kenya's national parks is compiled and is proposed the brief characteristic of their network, which partially can be used for the composition of the regional geography characteristics of Kenya as a whole.

Key words: protected areas, national park, tourism, recreation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Туризм – важлива галузь господарської діяльності Кенії: на цю сферу припадає близько 10 % ВВП країни і саме тут зайнято близько 9% економічно активного населення [16]. Розвиток туризму і рекреації на території Кенії відбувається переважно за рахунок природоохоронних територій, атрактивність яких забезпечується наявністю мальовничих пейзажів та високою збереженістю ендемічних представників тваринного світу. У зв'язку з цим цілком закономірно виникає проблема інформаційного забезпечення туризму і рекреації у межах захищених територій Кенії, на які покладається, по суті, двоєдина мета – збереження ландшафтного і біологічного різноманіття та задоволення туристсько-рекреаційних потреб. Сьогодні можна знайти певну кількість наукових та науково-популярних публікацій, у яких йдеться про окремі національні парки та резервати Кенії, описуються визначні місця у їх межах, наводяться практичні рекомендації щодо організації подорожей. Проте *аналіз останніх досліджень і публікацій* показав, що інформація про природоохоронні території Кенії, яку містять країнознавчі характеристики, зводиться, у кращому випадку, лише до переліку національних парків. Дуже часто навіть такі переліки виявляються неповними, а інформація – не точною. Не набагато більше інформації можна отримати й з картографічних творів, призначених для широкого кола користувачів. Так, аналіз деяких досить відомих географічних атласів світу (наприклад, [9, 10, 12]) показав, що навіть на регіональних загальногеографічних картах у цих атласах природоохоронні території не зображені взагалі, або ж показано один-два таких об'єкти. Разом з тим, є атласи (наприклад, [1, 2, 4, 5]), на регіональних загальногеографічних картах яких відображено розташування найбільших або найвідоміших природоохоронних територій (зрозуміло, що обмеження кількості зображених об'єктів зумовлене масштабами карт). Проте і тут іноді існують неточності, що стосуються категорій зображених природоохоронних територій.

Мета дослідження – проаналізувати особливості територіальної організації мережі національних парків Кенії та визначити основні види рекреаційної діяльності у їх межах.

Для досягнення поставленої мети нами було проаналізовано літературні та картографічні джерела [1 – 7], деякі нормативні акти Кенії, зокрема [14, 15], а також матеріали офіційного web-сайту урядової Служби охорони дикої природи Кенії (Kenya Wildlife Service) [18]. Крім того, була використана інформація з The World Database on Protected Areas [11].

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші природоохоронні об'єкти на території Кенії з'явилися наприкінці XIX – початку XX ст. У 1946 р. було проголошено організацію першого в країні національного парку – Найробі. Нині на території Кенії нараховується 399 територій різних категорій з охоронним статусом, які разом займають площу 73 924 км² (14 % території країни) [11]. Найбільш численними категоріями захищених територій у Кенії є лісові резервати (forest reserves), національні резервати (national reserves) та общинні резервати природи (community nature reserve), а також національні парки (national parks).

Відповідно до законодавства Кенії [14], *національний парк* (national park) – це територія та/або акваторія моря, спеціально призначена для охорони і підтримання біологічного різноманіття, а також природних і пов'язаних з ними культурних ресурсів, управління якою здійснюється за допомогою законодавчих та інших ефективних засобів. Крім природоохоронної, на національні парки покладається також виконання функцій науково-дослідницької та освітньо-виховної в галузі охорони природи.

За даними [11], на території Кенії організовані та функціонують 25 національних парків (табл. 1), загальна площа яких становить 28 013,968 км² (понад 4,8 % площі території країни). 22 з 25 національних парків Кенії належать до II категорії природоохоронних територій (національні парки) відповідно до розробленої МСОП міжнародної класифікації категорій природоохоронних територій за завданнями управління. Разом з тим, відповідно до згаданої класифікації, до цієї ж категорії (II – національні парки) належать ще 14 природоохоронних територій Кенії (табл. 2).

Деякі з національних парків Кенії мають і міжнародний охоронний статус. Зокрема, складовими Всесвітньої мережі біосферних територій (резерватів), організацію якої було започатковано ЮНЕСКО спільно з Міжнародним союзом охорони природи (МСОП) у рамках реалізації програми «Людина і біосфера» («Man and the Biosphere Programme»), є 3 національних парки країни [19]: 1) Національний парк Амбоселі з прилеглими захищеними територіями інших категорій (загальна площа біосферного резервату – 4 832,06 км²), 2) Національний парк Маунт Елгон з прилеглими захищеними територіями інших категорій (загальна площа 2 088,21 км²), 3) Національний парк Маунт Кенія з прилеглими захищеними територіями інших категорій (загальна площа 717,59 км²).

Вся територія Національного парку Лейк Накуру має статус водно-болотних угідь міжнародного значення (відповідно до Конвенції про

водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів; Рамсар, 1971) [17].

Таблиця 1.
Національні парки Кенії (за [11], зі змінами та доповненнями)

Назва	Адаптована українська назва	Рік надання статусу	Площа км ²	Категорія МСОП
Найробі / <i>Nairobi</i>		1946	117,21	II
Цаво Іст / <i>Tsavo East</i>	Східний Цаво	1948	11747,00	II
Цаво Вест / <i>Tsavo West</i>	Західний Цаво	1948	9065,00	II
Маунт Кенія / <i>Mount Kenya</i>	Гора Кенія	1949	589,67	II
Абердер / <i>Aberdare</i>		1950	766,19	II
Меру / <i>Meru</i>		1966	870,44	II
Лейк Накуру / <i>Lake Nakuru</i>	Озеро Накуру	1967	188,00	II
Ол Доньйо Сабук / <i>Ol Donyo Sabuk</i>		1967	18,42	II
Маунт Елгон / <i>Mount Elgon</i>	Гора Елгон	1968	169,23	II
Сібілої / <i>Sibiloi</i>		1973	1570,85	II
Амбоселі / <i>Amboseli</i>		1974	392,06	II
Сайва Свомп / <i>Saiwa Swamp</i>	Болото Сайва	1974	1,92	II
Лонгонот / <i>Longonot</i>		1983	52,00	II
Рума / <i>Ruma</i>		1983	120,00	II
Саут Айленд / <i>South Island</i>	Південний Острів	1983	38,80	II
Сентрал Айленд / <i>Central Island</i>	Центральний Острів	1983	5,00	II
Ч'юлу Хіле / <i>Chyulu Hills</i>	Пагорби Ч'юлу	1983	470,90	II
Хелс Гейт / <i>Hell's Gate</i>	Ворота Пекла	1984	68,00	II
Ндере Айленд / <i>Ndere Island</i>	Острів Ндере	1986	4,20	II
Кора / <i>Kora</i>		1989	1787,80	II
Малка Марі / <i>Malka Mari</i>		1989	876,00	II
Арабуко-Сококе / <i>Arabuko-Sokoke</i>		1990	6,00	II
Лайкіпія / <i>Laikipia</i>		2011	69,20	*
Марсабіт / <i>Marsabit</i>		*	360,00	*
Саут-Вестерн Мау / <i>South-Western Mau</i>	Південно-західний Мау	*	430,00	*

* інформація відсутня

Крім того, ЮНЕСКО включила до Переліку пам'яток всесвітньої культурної та природної спадщини [20]: 1) Національний парк Маунт Кенія з прилеглою ділянкою первісного лісу; 2) національні парки Сібілої, Сентрал Айленд та Саут Айленд у складі об'єкта під загальною назвою «Національні парки озера Туркана»; 3) Національний парк Накуру разом із захищеними прилеглими територіями та акваторіями інших озер у складі об'єкта під загальною назвою «Озера Кенії у Великій рифтовій долині». Національні парки на території Кенії розміщуються нерівномірно

(рис.), що зумовлено особливостями природних умов та специфікою господарського освоєння території.

Таблиця 2.
Природоохоронні території Кенії, віднесені до категорії II (національні парки) за класифікацією МСОП (за [11], зі змінами)

Назва	Рік надання статусу	Площа км ²	Категорія	
			національна	МСОП
Кісіте / <i>Kisite</i>	1978	28,00	морський національний парк	II
Малінді / <i>Malindi</i>	1968	6,30	морський національний парк	II
Момбаса / <i>Mombasa</i>	1986	10,00	морський національний парк	II
Буфало Спрінгс / <i>Buffalo Springs</i>	1985	131,00	національний резерват	II
Какамега / <i>Kakamega</i>	1985	44,68	національний резерват	II
Лейк Богорія / <i>Lake Bogoria</i>	1970	107,05	національний резерват	II
Марсабіт / <i>Marsabit</i>	1949	1554,00	національний резерват	II
Масаї-Мара / <i>Masai Mara</i>	1974	1510,00	національний резерват	II
Насолот / <i>Nasolot</i>	1979	194,00	національний резерват	II
Самбуру / <i>Samburu</i>	1985	165,00	національний резерват	II
Шабба / <i>Shaba</i>	1974	239,10	національний резерват	II
Шімба Хіллс / <i>Shimba Hills</i>	1968	192,51	національний резерват	II
Саут Туркана / <i>South Turkana</i>	1979	1091,00	національний резерват	II
Тана Рівер Прайміт / <i>Tana River Primate</i>	1976	169,00	національний резерват	II

Більша частина території Кенії являє собою досить складне поєднання високих (до 1 000 – 1 500 м н.р.м.) цокольних рівнин з високими вулканічними масивами, лавовими плато та глибокими долинами Східної зони розломів Аравійсько-Африканського рифту. На півночі країни переважають пластові рівнини, однак і тут чітко простежуються улоговини, що утворилися вздовж ліній розломів. Лише вздовж узбережжя Індійського океану порівняно неширокою смугою простягаються знижені рівнини з висотами до 200 м н.р.м., які західніше переходять у височини (200 – 500 м н.р.м) та плоскогір'я з висотами понад 500 м н.р.м. Таке різноманіття рельєфу спричинило виникнення досить значних кліматичних відмінностей, зокрема у розподілі температур і, особливо, опадів. Територіальна строкатість у розподілі опадів разом з різноманіттям рельєфу, в свою чергу, зумовили формування різних типів природних комплексів: від напівпустель на півночі та саван (переважно опустелених) на більшій частині території до вологих дощових лісів на навітряних

схилах вулканічних масивів та прибережних лісів і мангрових заростей на узбережжі океану.

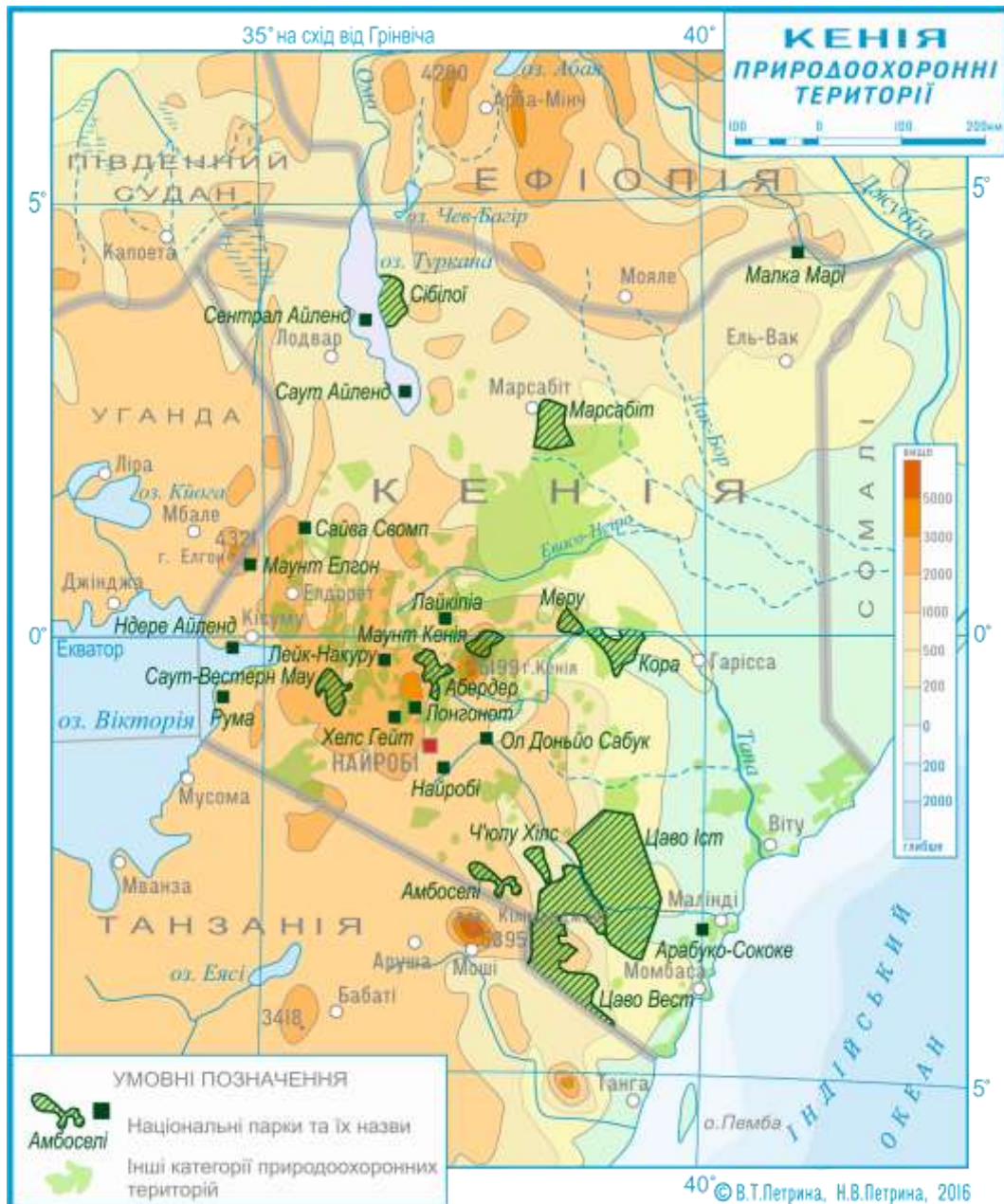

Рис. Природоохоронні території Кенії

(карта укладена за інформацією з The World Database on Protected Areas [])

Поєднання у межах території країни гірського та рівнинного рельєфу обумовлює надзвичайне різноманіття місць існування рослин і тварин на порівняно невеликих територіях. Саме ландшафтне та біологічне різноманіття і стало передумовою формування досить густої мережі природоохоронних об'єктів Кенії (див. рис.).

Найбільша кількість національних парків організована у межах вулканічних масивів Кенії, конуси яких піднімаються над навколишніми плато. Так, для збереження природних комплексів гірських лісів та боліт

на схилах вулкана Елгон організовано *Національний парк Маунт Елгон*. Цей згаслий вулкан (максимальна висота сягає 4 322 м н.р.м), що розташовується на північ від озера Вікторія (кордон між Кенією та Угандою) вважають одним з найстаріших в Східній Африці. У фауні багато рідкісних видів тварин (антилопи бушбок, мавпи гвереца та ін.), а також лісові свині, антилопи (дукери, болотні кози, ін.), буйволи, слони [3, 18].

Відносно ізольований гірський масив Кенія, що розташовується майже у центрі країни, на південь від екватора, – це згаслий вулкан, друга за висотою гора Африки (5 199 м н.р.м). Ймовірно, у давнину вона досягала висоти 6 500 м [7], проте поступово, під дією вже екзогенних чинників, серед яких, як зазначається [8], провідну роль відігравала екзарация, м'якші гірські породи руйнувалися, а ядро, складене твердими породами, що сформувалися у жерлі вулкана, залишилося стояти. Саме через це гора Кенія має досить різкі обриси. Нерівномірний розподіл опадів на схилах різної експозиції разом із значними коливаннями висот (від 1 600 до 5 199 м н.р.м.) зумовили значне багатство видового біологічного різноманіття у цьому регіоні. У *Національному парку Маунт Кенія*, що розташовується на схилах гори Кенія, під охороною перебувають природні комплекси саван, гірських лісів, бамбукових заростей та гірських лук, що межують із сніговими полями та льодовиками на схилах гірського масиву. У фауні парку представлені різні антилопи, слони, а також мавпи, буйволи та бородавочники, з хижаків – леви та леопарди [3, 18].

На південний захід від гори Кенія, у напрямку з півночі на південь простягається ще один вулканічний масив – гори *Абердер* з двома головними вершинами – Ол Доньйо Лесатіма (3 999 м н.р.м.) на півночі та Кінангоп (3 906 м н.р.м.) на півдні [8]. Для збереження значного ландшафтного та біологічного різноманіття цього вулканічного масиву організовано однойменний національний парк.

Природні комплекси вулканічних масивів, що піднімаються над поверхнею Великої рифтової долини репрезентують також *Національний парк Лонгонот*, унікальною особливістю якого, як зазначається [18], є густий ліс у кратері згаслого вулкана, а також *Національний парк Хелс Гейт* з двома згаслими вулканами та глибокими ущелинами на території, що характеризується [18] ще й значною геотермальною активністю.

У північній частині країни розташовується досить великий за розмірами *Національний парк Марсабіт*, організований для збереження природних комплексів гірських лісів та озер у кратерах згаслого щитового вулкана. Територія національного парку є притулком для слонів, буйволів, різних антилоп, зебр Греві, жирафів, павіанів, левів, леопардів, а також численних птахів і рептилій [18].

До Східної зони розломів Аравійсько-Африканського рифту, що проходить з півночі на південь через всю територію Кенії, приурочені

улоговини цілої низки як солоних, так і прісноводних озер (Накуру, Ельментейта, Найваша та ін.), які також мають охоронний статус. Наприклад, *Національний парк Лейк Накуру* заснований з метою збереження природних комплексів узбережжя та акваторії мілководного солоного озера Накуру, що розташовується на висоті 1 759 м н.р.м. Національний парк є місцем існування для більш як 400 видів птахів та 70 видів ссавців [3]. Тут гніздяться пелікани, баклани, чаплі, ібіси, лелеки, гуси та багато інших водоплавних та навколоводних пернатих. Озеро відоме величезною (понад 2 млн особин [3]) колонією рожевих та малих фламінго. Із ссавців поблизу озера зустрічаються гіпопотиами, білі носороги, болотні кози, а у савані навколо озера багато жирафів та інших ссавців, яких, за даними [18], тут зафіксовано 56 видів.

Озеро Туркана, яке розташовується на півночі країни, у вузькій тектонічній улоговині на висоті 375 м н.р.м. [6], та його прибережна зона є одним з основних етапів на міграційному шляху перелітних птахів, яких тут нараховується понад 350 видів [7]. Крім того, на берегах озера зустрічаються зебри (саванна та Греві), газелі Гранта, східноафриканські орикси (бейза) та інші копитні, а з хижаків – леви та гепарди. Для збереження природних аквальної та прибережних комплексів озера Туркана в Кенії організовано три національні парки (*Сібілої, Централ Айленд та Саут Айленд*). Унікальним об'єктом на території Національного парку Сібілої є однойменна гора, схили якої вкриті схожими на скелі деревами закам'янілого лісу, що зростав тут близько 7 млн років тому, а нині є свідченням епохи, коли клімат тут був набагато вологішим. Національні парки Централ Айленд та Саут Айленд організовано для збереження природних комплексів островів вулканічного походження в акваторії озера Туркана.

Величезні території на сході країни зайняті саванами. Для збереження різноманіття видів, які населяють савани, у Кенії організовано низку національних парків. Зокрема, Природоохоронна область Цаво – одна з найбільших не лише в Кенії, а й в Африці територій, організованих для збереження природних комплексів східноафриканських саван, – включає два національних парки: *Цаво Іст* та *Цаво Вест*. У межах території національних парків рослинність представлена переважно типовими саванами із заростями колючих чагарників, баобабами, акаціями, деревовидними молочаями і слонячою травою. Територія Вест Цаво охоплює частину плоскогір'я Ятта, утвореного застиглими потоками лави, тому рослинність тут більш різноманітна, ніж у межах Цаво Іст. Раніше національні парки Цаво були відомі своїми численними стадами слонів та великою кількістю носорогів, але нині поголів'я цих тварин через браконьєрство дуже зменшилося. Проте і зараз тваринний світ тут досить різноманітний: на просторах його саван мешкають слони, носороги, жирафи, буйволи, зебри, антилопи декількох видів, бородавочники, а з хижих – леви, гепарди, леопарди, сервали, плямисті гієни, шакали [3, 18].

Таблиця 3.

Основні види туристсько-рекреаційної діяльності у національних парках Кенії, (складено за інформацією [18])

Види діяльності Національний парк	Спостереження за птахами	Спостереження за ссавцями	Прогулянки пішки	Катання на велосипедах	Прогулянки на конях	Сафарі на верблюдах	Походи	Походи в гори	Скелазіння	Археологічні подорожі	Дослідження печер	Риболовля
Абердер / <i>Aberdare</i>	✓	✓			✓							
Амбоселі / <i>Amboseli</i>	✓	✓										
Кора / <i>Kora</i>		✓							✓			✓
Лейк Накуру / <i>Lake Nakuru</i>		✓										
Лонгонот / <i>Longonot</i>		✓	✓	✓			✓		✓			
Маунт Елгон / <i>Mount Elgon</i>		✓		✓			✓	✓	✓			
Маунт Кенія / <i>Mount Kenya</i>		✓						✓			✓	
Марсабіт / <i>Marsabit</i>	✓	✓				✓	✓					
Меру / <i>Meru</i>		✓										
Найробі / <i>Nairobi</i>		✓										
Ндере Айленд / <i>Ndere Island</i>	✓		✓				✓					
Ол Доньйо Сабук / <i>Ol Donyo Sabuk</i>		✓						✓				
Рума / <i>Ruma</i>	✓	✓										
Сайва Свомп / <i>Saiwa Swamp</i>	✓	✓										
Саут Айленд / <i>South Island</i>		✓										
Сентрал Айленд / <i>Central Island</i>		✓										
Сібілої / <i>Sibiloi</i>	✓	✓								✓		✓
Цаво Іст / <i>Tsavo East</i>	✓	✓										
Цаво Вест / <i>Tsavo West</i>		✓									✓	
Ч'юлу Хілс / <i>Chyulu Hills</i>	✓	✓			✓			✓				
Хелс Гейт / <i>Hell's Gate</i>	✓	✓		✓			✓		✓			

Поблизу водойм мешкають крокодили та гіпопотиами, у кронах дерев – мавпи. У парку виявлено також майже 500 видів птахів, у тому числі перелітних, які прилітають сюди з Європи [3].

Національний парк Амбоселі, що розташовується на півдні країни, у безпосередній близькості від національних парків Цаво, як і більшість природоохоронних територій у цьому регіоні, покликаний зберігати природні комплекси саван та сухих рідколісь, акваторії пересихаючого солоного озера, яке займає близько 1/3 території парку. Види фауни парку характерні для савани: величезна кількість копитних (носороги, буйволи, жирафи, зебри, декілька видів антилоп: імпала, гну, газелі Томпсона і Гранта та інші); хижаки – леви, леопарди, гепарди, гієни та шакали; птахи (страуси, марабу, грифи, ін.).

На території національних парків Кенії, залежно від особливостей природних комплексів у їхніх межах, відвідувачам пропонують [18] різні види туристсько-рекреаційної діяльності (табл. 3). При цьому необхідно зазначити, що, наприклад, рекреаційна риболовля в численних холодних гірських потоках у межах території Національного парку Абердер, а також на території національних парків Маунт Кенія та Цаво Вест дозволяється лише за умови отримання відповідної ліцензії. Полювання, у тому числі й рекреаційне, на території національних парків Кенії забороненим законодавством ще з 1976 р. Наприкінці 2013 р. був прийнятий новий закон [14], який встановлює ще жорсткіше покарання за незаконне полювання (браконьєрство): залежно від виду тварини, на яку велося полювання, браконьєрові загрожує штраф або навіть тюремний термін аж до довічного ув'язнення.

Для забезпечення потреб туристів на території національних парків організовані кемпінги, обладнані місця для пікніків, пішохідні доріжки тощо. Крім того, у межах територій національних парків або в безпосередній близькості від них є злітно-посадкові смуги, мережа яких досить густа. Все це, а також той факт, що більшість національних парків Кенії розташовуються у найбільш заселених регіонах країни, призводить до трансформації або й втрати місць існування багатьох видів, а, отже, становить загрозу для тварин, які, власне, й приваблюють туристів у Кенію.

Висновки. Поєднання у межах території Кенії рівнин та високих вулканічних масивів, лавових плато та глибоких долин обумовило надзвичайне різноманіття місць існування рослин і тварин на порівняно невеликих територіях. Саме ландшафтне та біологічне різноманіття і стало передумовою формування досить густої мережі природоохоронних об'єктів, які Кенія досить активно використовує для розвитку туризму і рекреації. Найбільша кількість національних парків країни організована у межах вулканічних масивів, конуси яких піднімаються над навколишніми плато, або у прилеглих районах. Ці ж регіони країни є найбільш заселеними і характеризуються найбільшим господарським освоєнням, що обумовлює виникнення ризиків втрати біологічного різноманіття, яке приваблює туристів у Кенію.

Використані джерела інформації:

1. Атлас світу / Пер. англ. видання Collins World Atlas. – К., ДНВП «Картографія», 2005.
2. Большой Атлас Мира / Пер. англ. издания The Reader's Digest World Atlas – М.: ЗАО «Издательский Дом Ридерз Дайджест» – ЗАО «Ассоциированный Картографический Центр – М», 2007.
3. Вагнер Б. Б. Энциклопедия заповедных мест мира / Б. Б. Вагнер. – М., 2006.
4. Географический Атлас Офицера. – М., Военно-Топографическое управление, 2008.
5. Довідковий атлас світу. – К.: ДНВП «Картографія», 2010.
6. Большой словарь географических названий / Под ред. В. М. Котлякова. – Екатеринбург, 2003
7. Каттанео М., Трифони Ж. Самые уникальные заповедники мира. Всемирное наследие ЮНЕСКО / Пер. итал. издания Il Patrimonio Mondiale dell'UNESCO. I Santuari della Natura. – М., 2003.
8. Africa Mountains Atlas / UNEP. – Nairobi, 2014.
9. Atlas de geografía del mundo. – Mexico, 2013.
10. Complete Atlas of the World. – New-York, 2012.
11. IUCN and UNEP-WCMC (1916), The World Database on Protected Areas [On-line], [04/2016], Cambridge, UK: UNEP-WCMC. – Available at: www.protectedplanet.net.
12. L'Atlas de notre monde: Un panorama de l'état du monde pour comprendre les enjeux de notre planète. – Montréal, 2008.
13. Kenya: Atlas of Our Changing Environment / UNEP, 2009.
14. Kenya law The Wildlife Conservation and Management Act, 2013 [On-line], [04/2016]. – Available at: <http://www.kenyalaw.org:8181>
15. Kenya law FORESTS ACT [On-line], [04/2016]. – Available at: <http://www.kenyalaw.org:8181>
16. Official website Kenya Ministry of Tourism [On-line], [04/2016]. – Available at: <http://www.tourism.go.ke>.
17. Ramsar Sites around the World [On-line], [04/2016]. – Available at: www.ramsar.org
18. The Kenya Wildlife Service (KWS) [On-line], [04/2016]. – Available at: <http://www.kws.go.ke>
19. UNESCO – MAB Biosphere Reserves Directory [On-line], [04/2016]. – Available at: www.unesco.org/mabdb
20. UNESCO World Heritage Centre – World Heritage List [On-line], [04/2016]. – Available at: whc.unesco.org

Источники информации:

1. Атлас мира / Пер. англ. издания Collins World Atlas. – К., 2005.
2. Большой Атлас Мира / Пер. англ. издания The Reader's Digest World Atlas – М., 2007.
3. Вагнер Б. Б. Энциклопедия заповедных мест мира. – М., 2006.
4. Географический Атлас Офицера. – М., 2008.
5. Справочный атлас мира. – К., 2010.
6. Большой словарь географических названий / Под ред. В. М. Котлякова. – Екатеринбург, 2003
7. Каттанео М., Трифони Ж. Самые уникальные заповедники мира. Всемирное наследие ЮНЕСКО / Пер. итал. издания Il Patrimonio Mondiale dell'UNESCO. I Santuari della Natura.. – М., 2003.
8. Africa Mountains Atlas / UNEP. – Nairobi, 2014.
9. Atlas de geografía del mundo. – Mexico, 2013.
10. Complete Atlas of the World. – New-York, 2012.

11. IUCN and UNEP-WCMC (1916), The World Database on Protected Areas [On-line], [04/2016], Cambridge, UK: UNEP-WCMC. – Available at: www.protectedplanet.net.
12. L'Atlas de notre monde: Un panorama de l'état du monde pour comprendre les enjeux de notre planète. – Montréal, 2008.
13. Kenya: Atlas of Our Changing Environment / UNEP, 2009.
14. Kenya law The Wildlife Conservation and Management Act, 2013 [On-line], [04/2016]. – Available at: <http://www.kenyalaw.org:8181>
15. Kenya law FORESTS ACT [On-line], [04/2016]. – Available at: <http://www.kenyalaw.org:8181>
16. Official website Kenya Ministry of Tourism [On-line], [04/2016]. – Available at: <http://www.tourism.go.ke>.
17. Ramsar Sites around the World [On-line], [04/2016]. – Available at: www.ramsar.org
18. The Kenya Wildlife Service (KWS) [On-line], [04/2016]. – Available at: <http://www.kws.go.ke>
19. UNESCO – MAB Biosphere Reserves Directory [On-line], [04/2016]. – Available at: www.unesco.org/mabdb
20. UNESCO World Heritage Centre – World Heritage List [On-line], [04/2016]. – Available at: whc.unesco.org

References:

1. World Atlas / Translation english edition Collins World Atlas. – Kyiv, 2005.
2. Large atlas of the peace / Translation english edition The Reader's Digest World Atlas – Moscow, 2007.
3. Wagner B. B. World protected areas encyclopedia. – Moscow, 2006.
4. Geographical atlas of the officer. – Moscow, 2008.
5. Reference World Atlas. – Kyiv, 2010.
6. Large dictionary of the geographical names. – Yekaterinburg, 2003
7. Cattaneo M., Trifoni J. Most unique reserves of world. UNESCO World Heritag./ Translation italian edition Il Patrimonio Moundiale dell'UNESCO. I Santuari della Natura. – Moscow, 2003.
8. Africa Mountains Atlas / UNEP. – Nairobi, 2014.
9. Atlas de geografia del mundo. – Mexico, 2013.
10. Complete Atlas of the World. – New-York, 2012.
11. IUCN and UNEP-WCMC (1916), The World Database on Protected Areas [On-line], [04/2016], Cambridge, UK: UNEP-WCMC. – Available at: www.protectedplanet.net.
12. L'Atlas de notre monde: Un panorama de l'état du monde pour comprendre les enjeux de notre planète. – Montréal, 2008.
13. Kenya: Atlas of Our Changing Environment / UNEP, 2009.
14. Kenya law The Wildlife Conservation and Management Act, 2013 [On-line], [04/2016]. – Available at: <http://www.kenyalaw.org:8181>
15. Kenya law FORESTS ACT [On-line], [04/2016]. – Available at: <http://www.kenyalaw.org:8181>
16. Official website Kenya Ministry of Tourism [On-line], [04/2016]. – Available at: <http://www.tourism.go.ke>.
17. Ramsar Sites around the World [On-line], [04/2016]. – Available at: www.ramsar.org
18. The Kenya Wildlife Service (KWS) [On-line], [04/2016]. – Available at: <http://www.kws.go.ke>
19. UNESCO – MAB Biosphere Reserves Directory [On-line], [04/2016]. – Available at: www.unesco.org/mabdb
20. UNESCO World Heritage Centre – World Heritage List [On-line], [04/2016]. – Available at: whc.unesco.org